

FODOK

ONDERWIJS

**Met rugzak
naar school!**

**Informatie voor ouders van een doof
of slechthorend kind in het regulier
basisonderwijs**

In samenwerking met

Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI

Met rugzak naar school!

**Informatie voor ouders van
een doof of slechthorend kind
in het regulier basisonderwijs**

Inhoud

Die rugzak is er voor uw kind...	3
De aanmelding	4
Het besluit	9
De rugzak	11
Het handelingsplan	17
Volgen hoe het gaat	21
Als het overleg moeizaam gaat	24
Vanuit de praktijk: vragen en antwoorden	26
Nuttige websites en informatiematerialen	31

Deze brochure is samengesteld door de WOF (de Werkgroep Onderwijs FODOK), in overleg met ouders en ambulante begeleiders en in samenwerking met de FOSS (de Nederlandse Federatie van Ouders van Slechthorende kinderen en van kinderen met Spraak-taalmoeilijkheden). Daarnaast is dankbaar gebruik gemaakt van de werkmap van de CG-Raad: *Natuurlijk welkom op school*.

Die rugzak is er voor uw kind...

Een doof of slechthorend kind kan naar een school voor speciaal onderwijs of naar een gewone, reguliere school. Hij* krijgt daarvoor een 'rugzak' mee: geld voor extra hulp en begeleiding. Als uw kind inderdaad zo'n rugzak heeft, is dat niet voor niets. Hij heeft op school speciale aandacht nodig.

U wilt als ouders de school die het beste is voor uw kind, maar het is vaak niet eenvoudig om te bepalen welke school dat is. Als u zich goed oriënteert en de voor- en nadelen van verschillende schoolsoorten afweegt, wordt de kans groter dat de keuze die u maakt inderdaad de juiste blijkt voor uw kind. Meer informatie over de schoolkeuze vindt u in de FODOK-brochure *Een school kiezen voor uw dove of ernstig slechthorende kind met of zonder CI*.

Als uw keuze is gevallen op een reguliere school, zult u zorgvuldig moeten overleggen met de school. Een doof of slechthorend kind is anders dan de andere kinderen, en heeft andere begeleiding nodig. Voor uw kind is het heel belangrijk dat dit goed geregeld wordt. Deze brochure geeft informatie die daarbij kan helpen. Gebruik die rugzak; hij is er voor uw kind!

In de brochure wordt niet ingegaan op het indicatietraject voor de rugzak. Informatie hierover vindt u, behalve in de genoemde FODOK-brochure, op www.50tien-oudersenrugzak.nl.

---

* Bij gebrek aan een betere oplossing gebruiken we de mannelijke vorm. Waar bijvoorbeeld 'hij' staat, moet 'hij of zij' worden gelezen.

De aanmelding

Niet vanzelfsprekend

Als u erover denkt uw dove of slechthorende kind aan te melden bij een reguliere basisschool, is het goed dat u zich realiseert dat plaatsing van uw kind voor de school niet vanzelfsprekend is. De meeste leerkrachten op een reguliere school hebben nog niet eerder een slechthorende of dove leerling gehad. Er zijn leerkrachten die het een uitdaging vinden en er onmiddellijk warm voor lopen, leerkrachten die erg moeten wennen aan het idee of twijfelen aan hun eigen mogelijkheden, en leerkrachten die fel tegen zijn. De meningen zijn verdeeld over de vraag of het een goed idee is om dove en slechthorende kinderen te plaatsen op een reguliere school. En als de één voor is en de ander tegen, kunnen de emoties hoog oplopen.

Basisscholen zijn niet verplicht om een kind met een handicap aan te nemen. Ze mogen een leerling weigeren, maar ze zullen daar wel goede argumenten voor moeten aandragen. Dat betekent dat scholen de plicht hebben om zich goed te laten informeren over de mogelijkheden en beperkingen van de aangemelde leerling. Ze moeten serieus kijken welke mogelijkheden ze hebben om de leerling onderwijs te bieden.

In 2012 gaat waarschijnlijk de Wet passend onderwijs van start. De schoolbesturen krijgen dan een grotere verantwoordelijkheid en zijn verplicht passend onderwijs te bieden aan leerlingen met een handicap. Dat houdt in dat een schoolbestuur een kind niet meer mag weigeren, maar eventueel wel kan doorverwijzen naar een andere school binnen hetzelfde bestuur. Dat wil niet zeggen dat dit altijd de voorkeursschool van de ouders is. Per regio wordt passend onderwijs geregeld. Het zou dus ook kunnen dat kinderen met een speciale behoefte geclusterd worden binnen één school in de regio. Inmiddels krijgt het proces van passend onderwijs meer handen en voeten. Voor cluster 2, voor de dove en slechthorende kinderen en de kinderen met een ESM*-indicatie wordt een regeling getroffen in de vorm van een landelijke budgetbesteding. Dat betekent dat er een totaalbudget naar cluster 2 zal gaan en dat van daaruit de verdeling zal volgen voor zowel het speciaal onderwijs als de ambulante begeleiding van de kinderen in het regulier onderwijs. Dit om de kwaliteit van het onderwijs aan deze kinderen te behouden. Zie verder www.simea.nl.

Grote vraag is echter: wie bepaalt wat passend onderwijs is? De ouders, de school, of doen ze dat samen in overleg?

De Chronisch zieken en Gehandicapten Raad (of: CG-Raad) werkt aan de verbetering van de positie van ouders binnen het passend onderwijs en heeft een plan ontwikkeld voor ondersteuning aan ouders. Er komen ouderplatforms en er moeten loketten komen waar ouders terecht kunnen voor goede en onafhankelijke informatie en ondersteuning. De CG-Raad ondersteunt ouders met de telefoonlijn 0800-5010 en de website www.50tien-oudersenrugzak.nl. De FODOK en de FOSS zijn vertegenwoordigd in de CG-raad.

Voor de ondersteuning van de individuele ouders wil de staatssecretaris een aantal waarborgen bieden. Deze zijn onder meer gebaseerd op een onderzoek naar de positie van ouders bij passend onderwijs. Op de website www.passendonderwijs.nl vindt u dit rapport onder 'ouders'.

---

* ESM= ernstige spraaktaalmoelijkheden

De overheid wil graag dat ook kinderen met een handicap de best mogelijke ontwikkelingskansen krijgen, onder andere door mét de juiste zorg naar het regulier onderwijs te kunnen gaan. Belangrijk voor passend onderwijs is dat de zorgbehoefte van een leerling meer centraal komt te staan en dat er beter een 'rugzak op maat' geboden kan worden.

Op zich zijn dit mooie plannen, maar vanuit de belangenorganisaties van ouders wordt gepleit voor een sterke positie van ouders van kinderen met een beperking, duidelijke indicatiestelling en het beschikbaar stellen van voldoende budget. Deze voorwaarden zijn tot op heden niet concreet gegarandeerd.

Maar het kan zijn dat er in het passend onderwijs meer mogelijkheden komen in de vorm van combinatieonderwijs of nieuwe zorgarrangementen. Voor ouders is het dus heel belangrijk om goed mee te denken over wat hun kind nodig heeft. Mogelijk kunnen er nieuwe wegen gevonden worden samen met de Dienst Ambulante Begeleiding, de school en ook met het speciaal onderwijs. Als ouders van cluster 2-leerlingen in een regio het overleg samen voeren en hun krachten bundelen, kunnen nieuwe initiatieven wellicht een kans krijgen.

Het eerste contact

Als u uw kind wilt aanmelden bij een bepaalde basisschool, is het de vraag hoe u het gaat aanpakken. Sommige ouders benaderen de school eerst op een informele manier, bijvoorbeeld door een leerkracht na schooltijd aan te schieten en te vragen hoe hij of zij de mogelijkheden inschat. De meeste ouders kiezen een meer formele aanpak en maken een afspraak met de directeur. De keuze voor een formeel of informeel eerste contact hangt af van de eigen situatie. Voor ouders die al kinderen op dezelfde school hebben, is het veel eenvoudiger om een informele ingang te vinden.

Ook wanneer u eerst een informele weg bewandelt, is het vroeger of later tijd voor een gesprek over de plaatsing. In het gesprek kunt u informatie uitwisselen. Als ouders zult u bijvoorbeeld willen weten welke procedure de school volgt bij het plaatsen van uw kind. Maar net als u heeft ook de school allerlei vragen: wat kunnen we verwachten van dit kind, wat verwacht u als ouders van de school, welke ondersteuning is nodig en mogelijk? Goede en duidelijke informatie over en weer maakt het nemen van een besluit voor beide partijen gemakkelijker.

"We hebben al kinderen op deze school, maar de aanmelding van ons dove kind verliep natuurlijk anders. Ik heb de directeur gevraagd hoe dat zou gaan. Hij vertelde dat de school de aanvraag voorlegt aan het zorgteam. Zij beslissen of de situatie in de klas het toelaat om het kind op te nemen en of de school de nodige extra zorg kan bieden. Voor het zorgteam was het belangrijk dat ze een duidelijk beeld zouden krijgen van wat van hun leerkracht verwacht wordt en hoe de ondersteuning door anderen geregeld wordt. Daar hebben wij dus informatie over gegeven."

Vorbereiding van het gesprek

Het gesprek tussen ouders en school over de plaatsing heeft veel invloed op het uiteindelijke besluit van de school. Als u goede informatie kunt geven en op een goede manier met de school in gesprek kunt gaan, wordt de kans groter dat de school uw kind wil plaatsen. Het is daarom belangrijk om het gesprek goed voor te bereiden. Zorg om te beginnen dat u op de hoogte bent van de mogelijkheden van de rugzak en van manieren waarop uw kind begeleid kan worden op school.

Denk vervolgens na over twee dingen:

- *Wie zijn bij het gesprek aanwezig?* Vraag wie namens de school deelnemen aan het gesprek. Meestal is dit de directeur en iemand van het zorgteam. Zorg dat u als vader of moeder niet alleen bent en neem uw partner of een vriend of vriendin mee. U kunt dan ook taken verdelen: de een voert het woord en stelt vragen; de ander luistert vooral, maakt aantekeningen en houdt het verloop van het gesprek in de gaten. U kunt er ook voor kiezen om een ondersteuner mee te vragen. Vaak heeft u al contact gelegd met de Dienst Ambulante Begeleiding om zelf duidelijk te krijgen wat voor ondersteuning zij bieden en welke ervaring zij hebben met andere kinderen met dezelfde handicap. Dus u kunt vragen of de ambulante begeleider in dit stadium al meegaat. Het kan ook zijn dat u nog een begeleider hebt vanuit de Dienst Gezinsbegeleiding die u hierbij kan en wil ondersteunen.
- *Wat zijn de gespreksonderwerpen?* Vooraf moet duidelijk zijn welke onderwerpen besproken zullen worden. Als de school u niet vraagt om agendapunten, kunt u zelf voorstellen om in overleg een agenda samen te stellen.

Voorbeeldagenda

- Introductie door de ouders. De ouders vertellen over de achtergrond van hun verzoek tot plaatsing - motivatie, ideeën en verwachtingen - en over de mogelijkheden en beperkingen van hun kind.
- Schoolbeleid. De school vertelt over het beleid ten aanzien van kinderen met een handicap en over de mogelijkheden en beperkingen van de school.
- Ervaringen. De school vertelt over eventuele eerdere ervaringen met dove en slechthorende kinderen.
- Vragen van de ouders en van de school. School en ouders gaan in op zaken die nog niet duidelijk zijn.
- Afspraken over het verdere verloop. Is bijvoorbeeld nadere informatie gewenst, en wie zorgt dan voor welke informatie?
- Afsluiting.

Bij de introductie kunt u iets vertellen over de samenstelling en achtergrond van uw gezin - hoeveel kinderen heeft u, wat voor werk doet u en uw partner, hoe lang woont u hier - en over de geschiedenis en het karakter van uw dove of slechthorende kind. Bereid vervolgens een kort praatje voor waarin u uitlegt waarom u voor deze school kiest, welke mogelijkheden en beperkingen uw kind heeft en welke verwachtingen u hebt van de school. Ga na welke punten u belangrijk vindt en noteer die als geheugensteuntje.

Redenen waarom u uw kind op deze school wilt plaatsen. Bijvoorbeeld:

- De school heeft een veilig en stimulerend klimaat.
- De school biedt een beter onderwijsprogramma dan het speciaal onderwijs, waardoor uw kind meer kan leren.
- Uw kind kan zo gewoon mogelijk opgroeien, met vriendjes in de eigen buurt.
- Horende klasgenootjes zullen uw kind meer stimuleren, zowel op leergebied als sociaal.
- Plaatsing zal uw kind helpen om weerbaar te worden en zich te leren redden tussen mensen die goed horen; iets wat hij in zijn latere leven ook zal moeten kunnen.

Mogelijkheden en beperkingen die uw kind heeft. Bijvoorbeeld:

- Wat ziet u als sterke en zwakke kanten van zijn karakter?
- Waaraan beleeft hij plezier en waaraan heeft hij een hekel?
- Maakt hij makkelijk contact met andere kinderen?
- Wat houdt zijn handicap precies in?
- Zijn er wellicht nog andere beperkingen dan de auditieve handicap?

- Hoe verloopt de communicatie met uw kind; in hoeverre is dat anders dan bij andere kinderen?
- Wat begrijpt uw kind wel en niet bij gewone communicatie en hoe is na te gaan wat hij wel en niet begrijpt?
- Hoe zit het met de ontwikkeling van vaardigheden, in hoeverre kan hij wat leeftijdgenootjes ook kunnen?
- Op welke gebieden zijn aanpassingen en hulp nodig voor uw kind?

Verwachtingen die u hebt van de school. Bijvoorbeeld:

- Duur van de plaatsing: wilt u uw kind voor de hele schoolperiode plaatsen of alleen voor een deel daarvan?
- Wat vindt u in het algemeen belangrijk voor uw kind: dat eruit wordt gehaald wat erin zit, dat hij lekker in zijn vel zit, dat hij erbij hoort?
- Aan welke ontwikkelingsgebieden zou de school bij uw kind extra aandacht moeten besteden: cognitief (leren), sociaal-emotioneel, motorisch, spraak en taal, zelfredzaamheid?
- Welke extra inspanningen verwacht u van de school? Zou u bijvoorbeeld willen dat de leerkracht enige kennis van gebaren opdoet of openstaat voor de samenwerking met een tolk Nederlandse Gebarentaal?
- Op welke wijze zou u de begeleiding van uw kind geregeld willen zien: hoe ziet u de rol van de leerkracht en van andere begeleiders; wat verwacht u van de school als het gaat om de samenwerking met externe begeleiders van uw kind?
- Wanneer zou u eventuele therapieën, zoals logopedie of fysiotherapie, willen aanbieden: binnen of juist buiten schooltijd?

U heeft belangen – u wilt het beste voor uw kind – maar de school heeft natuurlijk ook belangen – zij willen het beste voor alle leerlingen, voor de leerkrachten en voor de organisatie als geheel. In het gesprek moet duidelijk worden of de verschillende belangen kunnen samengaan. Met andere woorden: kan het kind naar deze school zonder dat dit ten koste gaat van de verschillende partijen in de school of van het kind zelf? Vaak zit een school met een aantal twijfels, waar u het beste vooraf over kunt nadenken.

Twijfel 1. Doet u uw kind niet tekort door hem naar het regulier onderwijs te laten gaan?

Uw argumenten kunnen zijn:

- U wilt uw kind zo gewoon mogelijk opvoeden. Het bezoeken van een reguliere school en optrekken met kinderen uit de buurt hoort daarbij.
- Zou uw kind naar een school voor speciaal onderwijs gaan, dan zou hij dagelijks veel moeten reizen. Dat is heel belastend en bovendien zijn de contacten met klasgenootjes na schooltijd lastig te organiseren.
- Het leerniveau is in het speciaal onderwijs soms lager.
- Een reguliere school is dan wel minder ingesteld op de handicap, maar kan naar uw overtuiging toch alles bieden wat uw kind nodig heeft.

Twijfel 2. De klassen zijn veel te groot. De leerkracht heeft daar zijn handen aan vol en dit dove of slechthorende kind heeft vast veel aandacht nodig. Gaat dat niet ten koste van de aandacht voor de andere kinderen? Uw argumenten kunnen zijn:

- Op elke school zitten leerlingen die extra aandacht nodig hebben, dat hoort erbij en bewijst ook de kracht van de school.
- Doordat er voor uw kind extra geld beschikbaar is, kan gerichte ondersteuning worden ingezet, bijvoorbeeld door een remedial teacher en een onderwijsassistent.
- Het is positief dat de andere kinderen in aanraking komen met een kind met een handicap; zo leren zij meer over de verschillen tussen mensen. De ervaring leert dat kinderen er over het algemeen goed op reageren.

- Als er een kind in de klas zit dat niet goed hoort, past de leerkracht doorgaans de manier van lesgeven enigszins aan. De lesstof wordt vaak op een meer visuele en duidelijker gestructureerde manier aangeboden. Deze aanpassingen zijn ook goed voor de andere leerlingen.
- Ook de aanwezigheid van een tolk kan drempels verlagen. Een tolk zorgt ervoor dat de informatie van de docent toegankelijk is voor het dove of slechthorende kind. Een schrijftolk vertaalt de informatie in geschreven tekst, een tolk NGT vertaalt de informatie in Nederlandse Gebarentaal. De docent richt zich op het lesgeven. Het dove / slechthorende kind stelt net als de andere kinderen vragen als het iets niet begrepen heeft en kan daarbij gebruik maken van de tolk. De praktijk leert dat docent en klasgenoten snel gewend zijn aan de tolk in de klas. De tolk heeft overigens geheimhoudingsplicht.

Het gesprek

U hebt zich goed voorbereid op het gesprek, de agenda is bekend, u weet met wie u om tafel zit. Dan kan het gesprek beginnen. Bespreek aan het begin hoe de afspraken worden vastgelegd. Als de school geen verslag maakt, is het verstandig om zelf de belangrijkste punten van het gesprek te noteren. Ook als de school wel een verslag maakt, kan het goed zijn om aantekeningen te maken. Vaak komt er tijdens zo'n gesprek zoveel op ouders af – aan informatie, maar ook aan emoties – dat het lastig is om te onthouden wat er allemaal wordt gezegd. Aantekeningen helpen dan. Als u in de loop van het gesprek vragen te binnen schieten, kunt u die ook noteren. U kunt er dan tijdens het gesprek of daarna op terugkomen.

Nadat ouders en school hun informatie hebben gepresenteerd, kunnen zij doorpraten over zaken die nog niet duidelijk zijn. Dit is een belangrijke fase in het gesprek. Dan is er immers ook ruimte om in te gaan op mogelijke twijfels die leven bij het onderwijsteam. Het is goed als een besluit om te plaatsen wordt gedragen door zoveel mogelijk - en liefst door alle - leerkrachten. Het helpt als het hele team gemotiveerd is om uw kind op te nemen. Dan kan de leerkracht van uw kind voor steun of advies terecht bij collega's. Bovendien kan uw kind dan binnen de school zonder problemen doorstromen naar volgende klassen, met weer andere leerkrachten. Natuurlijk heeft u niet in de hand hoe het team over de plaatsing denkt, maar als u uw gesprekspartners kunt overtuigen is al een heleboel gewonnen. U kunt ook de hoop uitspreken dat het team op één lijn zal zitten.

Sluit het gesprek af met een aantal duidelijke afspraken:

- Wil de school nog extra informatie? Zo ja, welke informatie en wie zorgt dat de informatie er komt?
- Hoe verloopt nu verder de besluitvormingsprocedure?
- Wanneer neemt de school uiterlijk een besluit?
- Op welke wijze wordt het besluit aan u meegedeeld? Dit hoort schriftelijk te gebeuren, in een brief.

Aan het einde van het gesprek kunt u nog even terugblikken: hoe ging het wat u betreft, hebt u het gevoel dat uw verhaal goed uit de verf is gekomen?

Het besluit

Wetgeving

In de Wet op de leerlinggebonden financiering (wet LGF) is de toelating van kinderen met een handicap in het regulier onderwijs geregeld. Voor de wet er was, moesten ouders de reguliere school maar zien te overtuigen dat het mogelijk was hun kind op te nemen. Nu gaat de wet ervan uit dat het kind met een handicap wordt opgenomen, tenzij de school kan aantonen daar niet toe in staat te zijn. De school moet dus aannemelijk maken waarom ze het kind niet kunnen plaatsen.

Als de school besluit uw kind niet toe te laten, kunt u bezwaar aantekenen tegen dat besluit. Hoe dat gaat, verschilt per onderwijssoort. Bij een school voor openbaar onderwijs gaat het anders dan bij een school voor bijzonder onderwijs, zoals een christelijke school.

Een andere keuze kan zijn om de hulp van de onderwijsconsulent in te roepen. De onderwijsconsulenten hebben veel ervaring met onderwijs en met de handicap. Mogelijk kunnen zij een bemiddelende rol spelen.

Zie: www.onderwijsconsulenten.nl

Een negatief besluit in het openbaar onderwijs

Het openbaar onderwijs is in principe toegankelijk voor alle kinderen. Toch kan een school redenen hebben om een kind niet toe te laten. Zo kan de school een kind bijvoorbeeld weigeren als de verstandelijke vermogens te beperkt zijn om de kerndoelen van het basisonderwijs te kunnen halen. Als een kind niet wordt toegelaten tot een openbare school, is de Algemene Wet Bestuursrecht van toepassing.

De school moet het besluit om uw kind al dan niet toe te laten schriftelijk aan u meedelen. Vraag om dit schriftelijk besluit, als u dat niet automatisch ontvangt. In de brief moet ook staan hoe u bezwaar kunt maken tegen het besluit van de school. U kunt het beste eerst een nieuw gesprek aanvragen met vertegenwoordigers van de school, bijvoorbeeld met de directeur en een teamlid. In dat gesprek kunt u een toelichting vragen op het besluit. Luister goed naar de argumenten die worden aangedragen en ga daarop in; wellicht lukt het toch nog om hen op andere gedachten te brengen. Lukt dat niet, dan kunt u ervoor kiezen om formeel bezwaar aantekenen. Maar vaak zult u zich ook afvragen: ga ik nu verder met een school die niet wil meewerken en is het verstandig om deze school te dwingen door middel van een bezwaarprocedure? Formeel bezwaar aantekenen moet binnen zes weken na dagtekening van de brief waarin het negatieve besluit staat. Houd deze termijn goed in de gaten, want als u later bent, hoeft uw bezwaar niet meer in behandeling genomen te worden. Richt uw brief aan het bestuur van de school - bij een openbare school is dat de gemeente - en stuur een afschrift naar het team van de school. In de brief moet u in ieder geval zetten:

- Plaats en datum van verzending.
- Uw naam en adres.
- De naam en geboortedatum van uw kind.
- De inhoud van het besluit waartegen u bezwaar maakt. Zet erbij dat het besluit kenbaar is gemaakt per brief, en noem de referentie en verzenddatum van die brief.
- De redenen dat u bezwaar maakt. Dit is natuurlijk een belangrijk onderdeel van uw brief, want hierin probeert u het bestuur ervan te overtuigen dat men uw kind wél moet toelaten tot de school.
- Uw handtekening.

Binnen zes weken moet iemand van het bestuur een gesprek met u hebben, waarin u uw bezwaar kunt toelichten. Het bestuur mag dit gesprek nog eens zes weken uitstellen, maar moet dat dan wel schriftelijk aan u meedelen. Na het gesprek met u neemt het bestuur een besluit en deelt dat schriftelijk aan u mee.

Als ook het bestuur uw kind niet wil toelaten tot de school en u bent het daar niet mee eens, dan kunt u de zaak voorleggen aan de arrondissementsrechtbank, afdeling bestuursrecht. U kunt die procedure zonder advocaat voeren. Omdat de behandeling van het beroep soms een half jaar kan duren, is het wijs om met het indienen van het beroep een voorlopige voorziening te vragen bij de rechtbank. Dit houdt in dat de rechtbank dan een voorlopige beslissing over de toelating neemt. Zie verder de brochure *Ziet de school het niet meer zitten?* (Onder Nuttige websites en informatiematerialen, p. 31)

Een negatief besluit in het bijzonder onderwijs

Het bijzonder onderwijs mag zijn eigen toelating regelen, binnen zekere grenzen. Het schoolbestuur moet het besluit over de plaatsing zwart op wit aan u meedelen. Als u het niet eens bent met het besluit, kunt u - net als bij het openbaar onderwijs - in een brief bezwaar maken. In veel gevallen zal (een vertegenwoordiger namens) het bestuur met de ouders gaan praten. Anders dan bij het openbaar onderwijs is dit gesprek niet verplicht. Het bestuur kan zich laten bijstaan door een adviseur of adviescommissie. Vervolgens overweegt het bestuur het besluit opnieuw en deelt de uitkomst daarvan mee aan de ouders.

Als de ouders het er niet mee eens zijn, kunnen zij hun probleem door een civiele rechter laten beoordelen, bijvoorbeeld via een kort geding. In dat geval moet wel een advocaat worden ingeschakeld.

Ondersteuning bij het geplaatst krijgen van uw kind

Als u problemen hebt met het geplaatst krijgen van uw dove of slechthorende kind, kunt u een beroep doen op een onderwijsconsulent. Het werk van onderwijs-consulenten gaat veranderen. Nu kunnen zij alleen ingezet worden bij kinderen die een indicatie hebben, maar in de toekomst kunnen zij ook ingezet worden voor kinderen met een handicap zónder indicatie. Dus bijvoorbeeld ook bij slechthorende kinderen zonder indicatie.

De begeleiding is voor u gratis, zie www.onderwijsconsulenten.nl.

De rugzak

Inhoud van de rugzak

Als uw kind met een rugzakje naar een reguliere school gaat, is de school verantwoordelijk voor zijn onderwijs en begeleiding. De school moet er ook voor zorgen dat er - natuurlijk in overleg met u - een handelingsplan komt, waarin staat hoe onderwijs en begeleiding geregeld worden en hoe het geld uit de rugzak wordt gebruikt. In de rugzak zitten drie bedragen:

- Een bedrag voor extra personele inzet. Dit geld kan worden gebruikt voor extra uren voor de leerkracht of voor een remedial teacher en klassenassistent. De school kan er ook deskundigen van buiten mee aantrekken. Zo kan een gebarentaaldocent gebarentales geven aan kind, leerkracht en klas. Ook kan een remedial teacher worden ingehuurd die ervaring heeft met dove en slechthorende kinderen.
- Een bedrag voor ambulante begeleiding en evt. extra begeleiding (logopedie, gebarentaalles). De ambulant begeleider maakt een begeleidingsplan afgestemd op het handelingsplan.
- Een vrij besteedbaar bedrag, om bijvoorbeeld aangepaste leermiddelen aan te schaffen of om te laten onderzoeken hoe de leerling op school het beste kan worden geholpen.

Kijk voor meer informatie op www.50tien-oudersenrugzak.nl.

Bedragen voor het (speciaal) basisonderwijs (schooljaar 2009/2010)

Voor actuele bedragen kijk op: www.50tien-oudersenrugzak.nl.

toelaatbaar verklaard tot onderwijs van	voor school waar kind is ingeschreven		voor AB (rechtstreeks naar REC)	
	personele deel	materiële deel	personele deel	materiële deel
cluster 2: dove kinderen	12.243,04	1.077	10.923,30	1.391
cluster 2: slechthorende kinderen	5.961,39	961	4.858,09	512

Het gaat dus om behoorlijke bedragen, waarbij het bedrag bij een dovenindicatie ongeveer tweemaal zo groot is als het bedrag bij een slechthorendenindicatie. Het totaalbedrag wordt ongeveer gelijk verdeeld tussen de Dienst Ambulante Begeleiding en de school. Overigens zijn de rugzakjes voor het voortgezet onderwijs aanzienlijk kleiner.

Voor een dove leerling in het basisonderwijs betekent dit 8 à 9 uur per week begeleiding door docent of remedial teacher. Een klassenassistent is goedkoper en kan meer uren ingezet worden. Soms wordt er een combinatie gemaakt. Vaak wordt er ook een verdeling gemaakt tussen de uren die direct besteed worden aan het kind in de vorm van remedial teaching en de uren die nodig zijn voor voorbereiding en overleg. De beschikbare uren bieden in elk geval mogelijkheden voor individuele ondersteuning of aandacht. De vorm waarin en de wijze waarop dat gebeurt kunnen variëren. In de regel kun je stellen dat een doof kind hiervan dagelijks uit de klas gehaald kan worden voor individuele ondersteuning en een slechthorend kind drie keer per week.

Overigens is 'uit de klas gehaald worden' niet altijd wenselijk. De leerling kan daardoor in een uitzonderingspositie terecht komen.

Voor materialen is globaal een budget van 1000 euro beschikbaar. Vaak wordt er vooral materiaal gekocht om woordenschatuitbreiding en leesonderwijs te ondersteunen.

Voor de ambulante begeleiding is ook een substantieel bedrag beschikbaar. Met hen kunt u ook in overleg over hoe dit besteed gaat worden. In elk geval is het belangrijk dat de AB-er zijn uren en onkosten verantwoordt naar de ouders; zij zijn de klant.

AB-ers hebben uiteraard te maken met reistijd en reiskosten, maar ook met voorbereiding, verslaglegging, herindicatie, bewerken van lesmateriaal en dergelijke. Daarnaast is in het AB-tarief ook de overhead van de Dienst Ambulante Begeleiding opgenomen, zoals administratie, huisvesting, personeelsbeleid. Vanuit het materiële deel van de Dienst AB worden o.a. reiskosten en telefoonkosten betaald en een deel gaat naar een 'orthotheek'.

De meeste Ambulante Diensten hebben een zg. depotfunctie: uitgebreide orthotheken en/of documentatiecentra, deze beschikken over materialen die als voorbeeld kunnen dienen voor de scholen, wanneer deze uit de rugzak materiaal willen aanschaffen. Daarnaast is daar materiaal dat ambulante begeleiders zelf gebruiken bij hun begeleiding. Als ouder kunt u er zeker op aandringen dat daar ook materialen van FODOK en FOSS komen te staan!

De ambulante begeleider

Een ambulante begeleider of AB-er is deskundig op het gebied van auditieve en/of communicatieve beperkingen. Met die deskundigheid kan de AB-er waardevolle ondersteuning bieden aan school, leerkracht, ouders en kind. De AB-er probeert een situatie te scheppen waarin het kind zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen, op leergebied en op sociaal-emotioneel gebied.

Met de Dienst Ambulante Begeleiding heeft u vooraf een gesprek over wat u van de ambulante begeleider kunt verwachten en over hun werkwijze. Denk er ook over na wat u zelf belangrijk vindt en wat u verwacht van een ambulante begeleider. Soms is er al een ambulante begeleider werkzaam in de school en wil de school of de Dienst Ambulante Begeleiding dat er één ambulante begeleider in de school komt voor meerdere kinderen met verschillende handicaps. (bijv. autisme, spraaktaalmoelijkheden en slechthorendheid). Als ouder kunt u hierover vragen stellen en dit voorleggen aan deskundigen uit het speciaal onderwijs of aan bijvoorbeeld de FODOK of de FOSS. U wilt tenslotte specifieke deskundigheid rondom de slechthorendheid/doorloofheid van uw kind. Binnen de reguliere school is deze deskundigheid doorgaans niet. Let er dus op dat u een ambulante begeleider krijgt, die ervaring heeft met dove en slechthorende kinderen en/of dat er, indien gewenst, een remedial teacher bij komt met deze deskundigheid.

Een ambulante begeleider heeft verschillende taken:

- Het schoolse leren bevorderen. Dit kan door de school en de leerkracht adviezen te geven, maar ook door met het kind te werken; om het kind te helpen, maar ook om de leerkracht te laten zien hoe je het lesgeven kunt aanpakken. De AB-er neemt nadrukkelijk niet de rol van de leerkracht over.
- Het kind in het algemeen ondersteunen. Door regelmatig met het kind te praten, kan de AB-er eventuele problemen snel herkennen. Als er bijvoorbeeld sociale problemen of gedragsproblemen zijn, zal de AB-er samen met ouders en school naar een oplossing zoeken.
- Het bevorderen van de samenwerking tussen ouders, school en andere betrokkenen, bijvoorbeeld bij de uitvoering van het handelingsplan.

- De ouders informeren over de rugzak en andere mogelijkheden op het gebied van handicap en onderwijs.

Zie verder het aanbod op de websites van de Diensten Ambulante Begeleiding van cluster 2.

Er kan ook kortdurende ondersteuning geboden worden bij kinderen uit cluster 2 die geen rugzakindicatie hebben (Preventieve AB) of waarbij de indicatie stopt (Terugplaatsings AB). De reguliere school krijgt bij deze vormen van begeleiding geen financiën.

Ook kunt u op de websites zien welke ondersteuning de diensten op sociaal-emotioneel gebied ontwikkelen, zoals bijvoorbeeld ontmoetingsdagen, voorzieningen op internet.

"In een groepje kinderen kan onze slechthorende dochter de gesprekken niet altijd volgen. In een klein groepje neemt ze daarom de voorzittersrol op zich, zodat ze het gesprek zelf in banen kan leiden. Is de groep daar te groot voor of voelt ze zich onzeker, dan vraagt ze veel ondersteuning aan haar vriendin. Soms geeft dit spanningen en heeft ze thuis een huilbui. Er wordt nu ondersteuning gegeven door de ambulante begeleider, die haar veel van deze situaties laat navertellen. Zij gaat dan met onze dochter en met nog drie kinderen uit de klas een spel doen, waarin gevoelens benoemd en besproken worden."

Andere deskundigen

Tolk

Als de communicatie in de klas lastig is, kan een tolk worden ingezet. Het tolken kan in de Nederlandse Gebarentaal of in Nederlands met Gebaren plaatsvinden. Voor oudere kinderen zijn er ook schrijftolken, die opschrijven wat gezegd wordt. Het zijn vooral dove kinderen voor wie tolkenhulp van belang is, maar ook bij slechthorende kinderen wordt geregeld een tolk ingezet. De tolk wordt betaald door het UWV (en dus niet uit de rugzak). Ieder jaar moeten ouders de uren voor het volgende schooljaar aanvragen bij het UWV. Is deze toekenning binnen dan kunt u bijvoorbeeld via het Register Tolken Gebarentaal en Schrijftolken (www.stichtingrtg.nl) of via Tolknet (www.tolknet.nl) tolken aanvragen.

"Een tolk in de klas zorgt dat alles wat de docent zegt vertolkt wordt, maar nog belangrijker vind ik dat ook wat de leerlingen zeggen vertolkt wordt. Dit verhoogt het gevoel van meedoen met de groep. Want het groepsgebeuren is minstens zo belangrijk als de lessen zelf. De gebaren worden bovendien overgenomen door de andere leerlingen, die dat interessant vinden. Het is nu zo dat een groep meisjes rond onze dochter redelijk ondersteunende gebaren kan gebruiken."

Remedial teacher

Veel dove en slechthorende kinderen krijgen hulp van een remedial teacher (of: RT-er). Dit is een leerkracht die extra hulp biedt aan kinderen met een leerachterstand. Deze hulp is meestal blijvend. Bij een kind met een SH-indicatie kan het zijn dat de indicatie stopt omdat het (dankzij de hulp) goed gaat met het kind.

Vaak is de achterstand in woordenschat een blijvend probleem. Het kind leert immers nooit vanzelf nieuwe dingen door te horen. Het blijft slechthorend of doof.

Vaak wordt ook preteaching gegeven: d.w.z. dat er vooraf nieuwe woorden met het kind doorgenomen worden, die de komende dagen bijvoorbeeld bij geschiedenis of biologie aan de orde komen. Ook wordt remedial teaching gegeven om allerlei taalonderdelen en woordenschat te herhalen.

Klassenassistent

Soms is er een samenwerking tussen een RT-er en een klassenassistent. Een goed geschoolde RT-er kan een ontwikkelingslijn van een leerling begeleiden. Soms herhaalt de klassenassistent op een andere dag de nieuw aan te leren woorden.

Het kan ook zijn dat een klassenassistent voor meerdere kinderen met een rugzak een aantal lessen of lesonderdelen als hulpdocent in de klas meedoet. Zodat de docent samen met de klassenassistent meer aandacht aan alle kinderen kan geven.

Logopediste

De logopediste speelt een belangrijke rol. Ouders kunnen na schooltijd naar een logopediste gaan en dan wordt dit betaald door de zorgverzekering. Als u wilt dat een logopediste naar school komt, moet dit meestal betaald worden vanuit de rugzak. Dat gaat dan ten koste van de inzet van de RT-er. In het algemeen is goede logopedie op school alleen goed te regelen als de logopediste hiertoe bereid is en dit aan haar eigen kwaliteitskring kan verantwoorden (bijvoorbeeld omdat ze dit alleen voor rugzakkinderen aanbiedt) en als uw zorgverzekering twee (aaneengesloten) behandelingen per week vergoedt.

Vanuit de Dienst Ambulante Begeleiding kan aan de logopediste specifieke ondersteuning gegeven worden, gericht op aspecten van doofheid en slechthorendheid. Of het CI-team biedt bijscholing voor logopedisten.

Budget

Welk deel van het budget rechtstreeks aan het kind besteed wordt in de vorm van remedial teaching is vaak wel duidelijk, maar het is goed om ook afspraken te maken over de tijd die besteed wordt aan voorbereiding en overleg. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een klassenassistent tijd krijgt om specifiek materiaal te maken. En de docent krijgt tijd voor overleg, maar ook om wekelijks de moeilijke woorden te noteren en door te geven aan de RT-er.

Hulpmiddelen en aanpassingen

Veel dove en slechthorende kinderen maken op school gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen:

- Voorzieningen voor de toegankelijkheid van onderwijs en onderwijsvoorzieningen, bijvoorbeeld het gebruik van een laptop. Deze kan door de docent worden gebruikt om de lesstof specifiek voor de leerling voor te bereiden in het individueel lesprogramma. Dove en slechthorende leerlingen krijgen zo dankzij de laptop visuele ondersteuning bij de lesstof.
- Hulpmiddelen, zoals solo-apparatuur of ringleiding.
- Aanpassing van de akoestiek in het lokaal.
Het belang van een akoestisch aangepaste omgeving is enorm groot. De meeste scholen hebben hiervoor geen financiële middelen en bovendien kan er sprake zijn van tegenstrijdige belangen. Kinderen met ademhalingsproblematiek hebben bijvoorbeeld weer andere aanpassingen nodig. Er wordt momenteel gewerkt aan het ontwikkelen van akoestische metingen en aan de manier waarop die gefinancierd moeten worden.
- Een voorziening regelen bij het UWV voor het inzetten van een schrijftolk of tolk gebarentaal (zie hiervoor).

De ambulant begeleider kan dit soort hulpmiddelen en aanpassingen aanvragen en kind en leerkracht leren ermee te werken.

"Op de school van ons kind is de begeleiding in hoofdlijnen geregeld via een remedial teacher van de school en wordt een deel van de begeleiding gedaan door een klassenassistente. Dit gebeurt bij alle zorgleerlingen in de school. Daarnaast hebben wij gevraagd om een dove begeleidster in te huren, om zo meer expertise in huis te halen over de taalontwikkeling en ons kind te ondersteunen in zijn identiteitsontwikkeling. Deze begeleidster zal gaan samenwerken met de klassenassistent, de leerkracht en de Dienst Ambulante Begeleiding."

Enkele tips

In de praktijk blijkt steeds weer dat bepaalde omstandigheden helpen om het verblijf op een reguliere basisschool goed te laten verlopen. Daarom is het raadzaam om hier even stil te staan bij een aantal zinvolle randvoorwaarden.

De klasgenoten:

- In de klas is informatie voorhanden over slechthorendheid of doofheid. Er zijn voor jonge kinderen enkele boekjes over hoortoestellen, gemaakt door de hoortoestellenfabrikanten. Voor oudere kinderen is het ook goed als een kind leert om er zelf of samen met de ambulante begeleider een les of spreekbeurt over te houden. Ook is er op de internet informatie te vinden. Bijvoorbeeld: www.orenomte horen.nl

Het onderwijsteam:

- Het onderwijsteam staat positief tegenover de plaatsing: men vindt het een goed idee en weet hoe men het wil aanpakken. Bereidheid om vooral samen te werken met de andere professionals en de ouders is essentieel. Regelmatige evaluatie en een open houding helpen bij het bespreken van de knelpunten die er kunnen zijn.
- De ambulante begeleider geeft voorlichting aan het team.
- Voor de docent en het team is er in een dossier van het kind informatie over doofheid en slechthorendheid van het kind. Bijvoorbeeld informatie van de FODOK de FOSS en dvd's zoals *Sorry, wat zeg je?* en *Herrie in mijn hoofd*. Ook is daar informatie te vinden over het omgaan met een tolk (bijv. van Tolkneta) en over het gebruik van solo-apparatuur.
- Het is ook de taak van de ambulante begeleider om jaarlijks de nieuwe docent(en) en soms ook tussentijds een vervanger te begeleiden. De praktijk leert dat de rol van de ambulante begeleider zeer cruciaal is. Het is niet makkelijk om dit uit brochures te leren. De tips en aanwijzingen van de ambulante begeleider werken heel motiverend voor de leerkracht en andere betrokkenen. Het wordt dan lastig als de indicatie bij een slechthorend kind stopt, dan staan ouders en school er zelf weer voor.

De ouders van de klasgenoten:

- Er wordt voorlichting gegeven aan ouders. De school bepaalt hoe zij de ouders informeren, via een nieuwsbrief of bijvoorbeeld op een informatieavond in de klas waarbij de docent zelf een en ander vertelt aan de andere ouders.

Het sociaal netwerk van het kind:

- Het kind kan regelmatig contact hebben met andere dove of slechthorende kinderen. Vaak zijn er nog wel contacten met kinderen vanuit het speciaal onderwijs. Door het contact met andere dove en slechthorende kinderen weet het kind dat hij niet de enige is.
- Soms wordt er vanuit de Dienst Ambulante Begeleiding een middag of dag georganiseerd voor kinderen met dezelfde handicap die naar het regulier onderwijs gaan. Vaak is er tegelijkertijd een gezellig en informatief samenzijn voor de ouders.

Als een kind gebaren gebruikt:

- Er worden gebarencursussen gegeven in de klas, voor leerkracht, kinderen en ouders. In de klas kunnen gebarenwoordenboeken of een dvd met gebaren of liggen, die uitgeleend kunnen worden. Als meer mensen om het kind heen in ieder geval een aantal gebaren kennen, zal hij zich beter thuis voelen. Ook kan er vanuit de rugzak een gebarencursus georganiseerd worden voor de klas. Dit kan ook met een échte gebarendocent. Overleg met de Dienst Ambulante Begeleiding en de school hoe hier geld voor vrijgemaakt kan worden. Ook kan het zijn dat een remedial teacher of klassenassistent een gebarencursus wil volgen. Dit kan bijvoorbeeld ook bij een welzijnsstichting voor doven of via een dovenschool en dit kan dan ook betaald worden uit de rugzak, mogelijk uit het materiële deel.

Als er tolken bij betrokken zijn:

- Ouders moeten de tolken regelen, zowel de voorziening bij het UWV als het benaderen van de tolken. Vaak heeft de leerling een vaste tolk voor een dag in de week. Dat betekent dat er per week een team van 5 tolken is.
- De tolken rapporteren onderling bijzonderheden naar elkaar via een schrift dat op een vaste plaats in de klas ligt of in een postvak in de docentenkamer.
- Met de ambulante begeleider kunt u overleggen wie het overleg met de tolken regelt over inhoudelijke zaken. Belangrijk is ook dat de rol van de tolk duidelijk wordt voor iedereen. Zij spelen alleen als vertaler een rol in het onderwijsproces. Zij nemen geen taken over van de RT-er of klassenassistent.
- Organisatorische zaken blijven de taak van de ouders, zoals bij ziekte van de tolk een vervanger zoeken en dat is niet altijd makkelijk.

Volwassen doven, slechthorenden:

- Een volwassen dove of slechthorende is betrokken bij het onderwijs, bijvoorbeeld in de rol van remedial teacher of gebarendocent. Het blijkt belangrijk te zijn voor dove kinderen om te zien dat er ook dove volwassenen zijn die gebaren gebruiken, en om iets mee te krijgen van het 'dovengevoel' en de 'dovenwereld'. Ze kunnen er dan altijd later aansluiting mee zoeken, als ze daar behoefte aan hebben.

"We zijn tevreden over het reguliere onderwijs aan ons kind, met de aanpassingen betaald vanuit de rugzak. Maar wat ontbreekt, is het contact met lotgenoten. We doen daar privé veel aan. We chaufferen naar vriendjes en regelen logeerpartijen in de vakantie. Dat draagt bij aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van ons kind, maar we moeten daar wel fors in investeren en je moet ook maar net in contact komen met lotgenoten in je buurt. Ik zou initiatieven om slechthorende en dove kinderen regelmatig bijeen te brengen toejuichen."

Het handelingsplan

Procedure

Als een doof of slechthorend kind met een rugzak naar school gaat, moet de school zorgen dat er zo snel mogelijk een handelingsplan komt. In het plan staat hoe onderwijs en begeleiding geregeld worden. Het plan heeft twee functies:

- Het ondersteunt de ontwikkeling van het kind. Het is een praktisch instrument om onderwijs en begeleiding te plannen, uit te voeren en te evalueren.
- Het is een contract tussen school en ouders. Doordat de gemaakte afspraken erin worden vastgelegd, ontstaat duidelijkheid.

Nadenken over de onderwijsbehoeften van uw kind begint al voor de aanmelding van het kind. Voor het handelingsplan moet u duidelijk hebben wat de onderwijsleerbehoeften van het kind zijn. Maar die moet u al in grote lijnen kennen voordat u het kind aanmeldt.

Kunnen de onderwijsleerbehoeften beter vervuld worden door het speciaal onderwijs of wilt u toch aansluiten bij het regulier onderwijs? Waarschijnlijk denkt en praat u daarover al op het speciaal onderwijs of bij de gezinsbegeleiding.

Met welke activiteiten kan het kind meedoen in de klas? Kan hij alle lessen volgen? Hoe kan hij meedoen? Met behulp van solo-apparatuur en specifieke aandacht van de juf, of met een tolk?

De woordenschat- en informatieachterstand vraagt vaak de grootste aandacht.

Is uw kind al wat ouder dan heeft u mogelijk al veel informatie uit het leerlingvolgsysteem en kunt u voorspellen hoe knelpunten aangepakt kunnen worden.

Spreek met de school af welke informatie wordt verzameld voor het handelingsplan en hoe, en wanneer een concept van het plan klaar is om besproken te worden. Het plan kan alleen worden vastgesteld met instemming van de ouders. Het handelingsplan is een overeenkomst tussen de ouders en de reguliere school. Het geldt dus pas als u als ouder heeft getekend voor akkoord. Ook de school tekent voor akkoord.

Bij het maken van het handelingsplan kan de ambulant begeleider helpen. Hij kan erop toezien dat er goede, werkbare afspraken worden gemaakt. De afspraken moeten voor de school realistisch zijn en moeten de ouders de garantie geven dat de begeleiding optimaal wordt ingezet en regelmatig wordt geëvalueerd. Op grond van het handelingsplan maakt de ambulant begeleider - natuurlijk in overleg met ouders en school - een begeleidingsplan. Daarin staat wat de doelen zijn van de ambulante begeleiding en welke taken de begeleider heeft ten aanzien van de school, het kind, de ouders en andere betrokkenen. Ook de tijdsinvesteringen worden in dit plan opgenomen. Het begeleidingsplan is een overeenkomst tussen de reguliere school en Dienst Ambulante Begeleiding en gaat ter inzage naar de ouders.

De school moet het handelingsplan liefst regelmatig, maar minimaal één keer per jaar met u evalueren en zo nodig bijstellen. Samen bespreekt u welke vorderingen het kind gemaakt heeft, en in hoeverre de gestelde doelen gehaald zijn en de gebruikte methoden succesvol zijn gebleken. De school maakt vervolgens een nieuw handelingsplan, dat weer wordt ondertekend door u en door de school. Doorgaans wordt het plan voor de zomervakantie bijgesteld, zodat het kind het nieuwe schooljaar ingaat met een nieuw handelingsplan.

Voorbeeld handelingsplan

Naam

Groep

Periode

Beginsituatie	Doelen	Inhouden	Methodieken	Organisatie	Evaluatie

Uit de map *Natuurlijk welkom op school* van de CG-Raad
(www.cg-raad.nl/docs_en_pdfs/onderwijs/20090402_Werkmap2_NWOS.pdf)

Inhoud van het handelingsplan

Het handelingsplan moet in ieder geval informatie geven over:

- Het startniveau van het kind. Het gaat hierbij om schoolse vaardigheden, maar bijvoorbeeld ook om sociaal-emotionele vaardigheden. Scholen maken vaak gebruik van gestandaardiseerde toetsen om te bepalen welk niveau een kind heeft op verschillende terreinen. Omdat niet alle toetsen geschikt zijn voor dove en slechthorende kinderen, is het belangrijk dat bij dit onderdeel een ambulante begeleider of gespecialiseerde logopedist wordt betrokken.
- De leerdoelen voor het kind. Voor dove en slechthorende kinderen gelden in principe de kerndoelen van het basisonderwijs, net als voor andere kinderen. Soms maakt de handicap van een kind aanpassing van de kerndoelen noodzakelijk. In het handelingsplan wordt dan aangegeven wat er wordt aangepast en waarom.
- De initiatieven die de school neemt om de leerling te begeleiden. Dus bijvoorbeeld: hoeveel uren individuele begeleiding krijgt het kind en voor welke vakken; voor welke leergebieden krijgt het kind begeleiding in een klein groepje; welke begeleiding krijgt het kind in de klas zelf; in hoeverre maakt de leerkracht daarbij gebruik van gebaren of gebarentaal?
- De externe deskundigen die worden ingeschakeld: wie wordt ingeschakeld, hoeveel uren, op welke momenten, met welk doel?
- De materiële voorzieningen die getroffen worden, zoals apparatuur.
- De manier waarop de rugzak wordt ingezet, omschreven onder organisatie.
- De manier waarop de vorderingen van de leerling worden gevolgd, geregistreerd en geëvalueerd.

Het is verstandig om ook de volgende zaken op te nemen in het plan:

- Op welke manier en hoe vaak hebt u als ouders overleg met de school?
- Wie neemt het initiatief voor dit overleg?
- Hoe wordt u op de hoogte gehouden van de vorderingen van uw kind?

"Onze zoon heeft een cochleair implantaat en volgt nu na het slechthorenden-onderwijs nog een jaar groep 8 bij een reguliere school. Hij heeft twee ochtenden per week een schrijftolk. Via een computerscherm geeft die de gesproken tekst weer. Dit gaat goed en daarom gaan we voor het voortgezet onderwijs de uren voor de schrijftolk uitbreiden."

Waar moet u nog meer rekening mee houden?

- Als u gebruik wilt maken van dovenexpertise, dan heeft u mogelijk te maken met extra reistijden. Bijvoorbeeld omdat u een AB-er wilt die veel ervaring heeft met dove kinderen of een gebarentaaldocent wilt inzetten of omdat u remedial teaching wilt van een specifieke RT-er, al dan niet zelf doof.
- Als u meer lotgenotencontact wilt met andere dove of slechthorende kinderen of volwassen dove of slechthorende gastsprekers wilt uitnodigen, zou dat misschien via de Dienst Ambulante Begeleiding geregeld kunnen worden. Op dat gebied zou er nog wel meer ontwikkeld kunnen worden.
- Soms moeten meer ondersteunende middelen ontwikkeld worden, bijvoorbeeld voor woordenschatontwikkeling en voor ondersteuning bij het leren van vreemde talen. Vaak kunnen AB-ers en RT-ers van verschillende materialen gebruik maken. Deze tijd moet dan ook verantwoord worden in handelingsplan en begeleidingsplan.
- Welke criteria worden gehanteerd bij het toekennen van de rugzak? Op het gebied van indicatiestelling is wel een en ander aan het veranderen. Het gaat niet alleen om decibels gehoorverlies of zelfredzaamheid, maar bijvoorbeeld ook om spraakverstaan in een rumoerige omgeving.
- Maakt het kind gebruik van een tolk, dan kan het meer zaken in de klas volgen. Maakt een kind geen gebruik van een tolk en mist het veel informatie, dan zult u deze informatie op extra momenten moeten voorbereiden of nabespreken. Een goed leesvaardig doof kind dat gebruikt maakt van een tolk, heeft bijvoorbeeld doorgaans een grote (doven)rugzak, terwijl een goed sprekend doof kind met een CI vaak een slechthorendenrugzak krijgt, doorgaans geen tolk heeft, maar wel heel veel ondersteuning nodig heeft.

Beoordelen van het handelingsplan

Als de school een concept van het handelingsplan klaar heeft, hoort het plan aan u voorgelegd te worden. U kunt vervolgens nagaan of het plan aan uw verwachtingen voldoet. Zijn de leerdoelen duidelijk omschreven, is helder wie wat doet en op welke manier uw kind begeleid wordt?

“Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling is het nodig dat een kind veel informatie meekrijgt, over alles wat zich afspeelt in de klas. Onze slechthorende dochter maakt gebruik van solo-apparatuur, maar die schiet vaak tekort omdat vooral de stem van de juf versterkt wordt. Daarom zetten we nu een aantal dagdelen een tolk Nederlands met Gebaren in.”

Checklist voor het handelingsplan

Het kind

- Het plan vermeldt het startniveau van uw kind.
- Het plan vermeldt leerdoelen voor de verschillende schoolvakken.

Onderwijs en begeleiding

- Het plan vermeldt hoe de school uw kind begeleidt.
- Het plan vermeldt welke externe deskundigen worden ingeschakeld en met welk doel.
- Het plan vermeldt welke voorzieningen de school treft voor uw kind.
- Het plan beschrijft de gang zaken als er problemen ontstaan bij uw kind.

Inzicht en meetbaarheid

- ❑ Startniveau en leerdoelen zijn concreet beschreven, zodat de vorderingen controleerbaar zijn. Aan de leerdoelen zijn termijnen gekoppeld.
- ❑ Het plan geeft een concrete beschrijving van de begeleiding die uw kind krijgt, zowel door de school als door externe begeleiders: wie doet wat, hoeveel uren, op welke momenten?
- ❑ Het plan vermeldt welke toetsen op welk moment bij uw kind worden afgenomen en hoe de registratie van de toetsresultaten is geregeld. Het kind doet mee met de toetsen of de ambulante begeleider neemt toetsen apart af, indien de kinderen extra tijd nodig hebben.
- ❑ Het plan geeft een overzicht van de besteding van het leerlinggebonden budget.
- ❑ Het plan vermeldt wanneer evaluatie plaatsvindt.

Ouders en school

- ❑ Het plan vermeldt op welke manier en hoe vaak er contact is tussen school en ouders, en wie het initiatief neemt tot contact.
- ❑ Het plan vermeldt op welke manier er contact is tussen externe begeleiders van uw kind en u.
- ❑ Het plan vermeldt hoe u als ouders op de hoogte wordt gehouden van de vorderingen van uw kind: regelmatig, via een evaluatieverslag van de ambulante begeleider.
- ❑ Het plan beschrijft de rol die u speelt in het leerproces van uw kind. U kunt bijvoorbeeld uw kind ondersteunen met lezen (zie ook de FODOK-brochures daarover) en met het huiswerk, bijvoorbeeld tafels leren, topografie, etc. Verder is er in de regel niet veel tijd over, vaak moet uw kind naar logopedie en thuis ook oefenen. En u bent nogal eens aan het rijden naar vriendjes. Ook kan het zijn dat, als er vriendjes op bezoek komen, er dan ook begeleiding van de ouders gevraagd wordt om de communicatie te ondersteunen.
- ❑ Er is vastgelegd dat er minstens eenmaal per jaar een bespreking is over het plan en dat het plan op grond van deze bespreking zo nodig wordt bijgesteld.

Als u vindt dat het handelingsplan niet compleet is of als u het niet eens bent met de inhoud ervan, bespreekt u dat met de betrokkenen op school. Meestal lukt het wel om samen tot overeenstemming te komen.

Volgen hoe het gaat

Het volgen van uw kind

Als ouders kent u uw kind door en door. U weet wat hij fijn vindt en wat juist niet, u weet wanneer het goed met hem gaat en wanneer het minder gaat. Als opvoeder bent u degene die hem begeleidt totdat hij op eigen benen kan staan. Daarbij is het van groot belang om te volgen hoe het gaat op school en hoe hij zich ontwikkelt. Omdat het voor een doof of slechthorend kind niet altijd makkelijk is om naar een reguliere school te gaan, heeft uw kind ouders nodig die hem goed in de gaten houden en die zo nodig bijsturen.

Het uitgangspunt op school is het handelingsplan, waarin u een bepaalde aanpak hebt afgesproken met de school. Ga op gezette tijden na in hoeverre deze aanpak in de praktijk goed lijkt te werken. Als het allemaal prima loopt en uw kind leert goed, hoeft u daar niet veel tijd aan te besteden. U kunt zich dan afvragen: zie ik niets over het hoofd, gaat het inderdaad goed met mijn kind? Het is goed om daarnaast zo af en toe wat meer naar de details te kijken. Hoe zit het met het contact met de leerkracht en met de kinderen in de klas, hoe gaat het met het leren, enzovoort. Als het goed gaat met uw kind, kunt u dat bijvoorbeeld tweemaandelijks doen; als u twijfels hebt tweewekelijks. In de checklist hieronder vindt u een aantal vragen die kunnen helpen om overzicht te krijgen.

Checklist: hoe gaat het met uw kind?

Begeleiding

- In hoeverre hebt u inzicht in het dag- en weekprogramma van uw kind; weet u met welke onderdelen op school hij wel en niet kan meedoen, en wat hij doet als hij niet met de andere kinderen meedoet?
- In hoeverre hebt u inzicht in de manier waarop de leerkracht in de klas reageert op uw kind; verloopt dat soepel?
- Gaat de externe ondersteuning naar tevredenheid en reageert uw kind er goed op?

Sociaal-emotioneel

- Lijkt uw kind lekker in zijn vel te zitten en goed te functioneren?
- Voelt uw kind zich op zijn gemak in de klas?
- Heeft uw kind net zo veel contact binnen en buiten de klas als andere kinderen?
- Verloopt dat contact prettig, zonder pesten en zonder veel conflicten?
- Durft uw kind in de klas uit zichzelf dingen te zeggen of wacht hij af?
- Houdt hij zich aan de regels?
- Vraag hij veel aandacht?

Zelfredzaamheid

- Kan uw kind in de klas goed aangeven wat hij wil en opkomen voor zichzelf?
- Kan uw kind zelfstandig werken of heeft hij regelmatig hulp nodig?
- Heeft uw kind bij het leren weinig, veel of gemiddeld extra hulp nodig?

Werk

- Hoe is de concentratie; is uw kind snel afgeleid of niet?
- Hoe is de motivatie; wil uw kind graag naar school en graag leren of niet?
- In hoeverre is uw kind onzeker of bang om te falen?
- Werkt uw kind slordig of netjes?
- Is zijn tempo over het algemeen langzaam, snel of normaal?

Spel

- Neemt uw kind zelf initiatief om te spelen?
- Speelt uw kind graag alleen of met anderen?
- Heeft uw kind voorkeur voor bepaalde spellen?
- Is uw kind rustig of juist luidruchtig tijdens het spelen?
- Speelt uw kind graag buiten?
- Hoe verloopt het buiten spelen?

Lezen

- Op welk niveau leest uw kind?
- Hoe gaat het met begrijpend lezen?

Rekenen

- Op welk niveau rekt uw kind?
- Beheerst hij de basisbegrippen die klasgenoten ook beheersen, zoals meer/minder, groter/kleiner?

Taal

- Hoe groot is de woordenschat van uw kind, vergeleken bij klasgenoten?
- Hoe is het taalgebruik?
- Hoe gaat het met spellen?
- Kan uw kind verhaaltjes schrijven?

“Als een leerling rustig is en niet stoort, vindt de leerkracht al snel dat het goed gaat met hem of haar. Maar bij een doof of slechthorend kind kan het heel goed betekenen dat de communicatie eigenlijk niet goed is en dat het kind veel mist van wat er om hem heen gebeurt. Er wordt ook lang niet altijd gekeken naar de kwaliteit van het contact dat een kind nou echt heeft met zijn medeleerlingen. Een kind kan veel geïsoleerder zijn dan op het eerste gezicht lijkt. Daar moet je als ouder goed op letten.”

Communicatie met de school

Goede communicatie tussen school en ouders is heel belangrijk voor uw kind. Als u nauw in contact staat, kunt u de krachten bundelen. Het is prettig om met elkaar te kunnen meedenken en te zoeken naar manieren om de ontwikkeling van uw kind zo goed mogelijk te begeleiden. En mochten er problemen zijn, dan kunt u in overleg snel ingrijpen.

Er zijn allerlei manieren om contact te onderhouden met school. We noemen er enkele:

- Uw kind kan een schriftje krijgen, waarin zowel u als de begeleiders op school dagelijks opschrijven wat er gebeurd is. Dit is vooral handig bij jongere kinderen die moeite hebben met vertellen. U weet dan wat er speelt op school en de school weet wat er thuis speelt.
- U kunt met de leerkracht afspreken dat u regelmatig even napraat. Op die manier kunt u elkaar over en weer op de hoogte houden van bijzonderheden en is er een laagdrempelige mogelijkheid om dingen te bespreken.
- U kunt periodiek, bijvoorbeeld iedere zes of acht weken, met de leerkracht bespreken in hoeverre de doelen uit het handelingsplan gehaald lijken te worden en welke punten de komende tijd extra aandacht krijgen.
- U kunt afspreken om af en toe - bijvoorbeeld iedere drie of vier maanden - te overleggen met álle begeleiders van uw kind, dus naast de leerkracht ook de ambulante begeleider, remedial teacher, enzovoort.

De aanpak bijstellen

Ouders en leerkrachten zijn soms geneigd om vooral te kijken naar de vorderingen op leergebied. Toch is de sociaal-emotionele kant minstens net zo belangrijk. Een kind moet immers contact kunnen maken, zich gewaardeerd voelen, vrijuit kunnen spelen. Dan pas ontwikkelt hij zich echt goed. Als u het idee hebt dat het op sommige punten niet goed gaat – of als de leerkracht of een andere begeleider van uw kind dit denkt – is het goed om het daarover te hebben met elkaar.

Als ouders en leerkracht zoek je naar een aanpak waar iedereen tevreden mee is. In het hoofdstuk hierna leest u wat u kunt doen als het niet goed lukt om hierover samen op één lijn te komen.

Als het overleg moeizaam gaat

Serieus proberen

Het komt regelmatig voor dat ouders en school van mening verschillen, en het lukt niet altijd meteen om tot een oplossing te komen waar alle partijen tevreden mee zijn. Vaak gaat het dan om de invulling van het handelingsplan of om de begeleiding die een kind krijgt op school. In het eerste geval zitten ouders en directeur al samen om tafel; in het tweede geval is het goed om de directeur bij het overleg te betrekken, als ouders en leerkracht er samen niet uitkomen. Het kan zinvol zijn als ook de ambulante begeleider of andere betrokkenen deelnemen aan het overleg.

Het is voor ouders vaak lastig om op een vriendelijke, maar duidelijke manier kritiek te geven op de school. Stel dat u het niet eens bent met de visie van de school op het handelingsplan: dat kan ze het gevoel geven dat u hun professionaliteit in twijfel trekt. Heeft uw kritiek te maken met het functioneren van bijvoorbeeld de leerkracht, dan wordt het persoonlijk en dat is nog lastiger. Mensen voelen zich soms al snel aangevallen en dan ontstaat direct een gespannen sfeer, waarin rustig praten niet meer mogelijk is.

Om te beginnen is het goed om kritiek zo neutraal mogelijk te formuleren, zonder uw gesprekspartners iets te verwijten. Niet: "Jullie doen het niet goed", maar: "Ik vind dat het niet goed gaat". Probeer samen naar het probleem te kijken en te ontdekken waar de knelpunten precies zitten. Als dat duidelijk is, kun je met elkaar praten over mogelijke oplossingen. Kom dus niet zelf direct met oplossingen aanzetten, maar praat hierover met uw gesprekspartners. Leg het probleem niet bij de school - "Wat gaan jullie eraan doen?" - maar formuleer het als gezamenlijk probleem, waarbij je samen naar een oplossing zoekt: "Welke voorzieningen, maatregelen of ondersteuning zijn nodig om tot een verbetering te komen?" Sluit bij voorbaat geen mogelijkheden uit en denk ook eens na over minder gebruikelijke oplossingen, zoals het inzetten van een vrijwilliger of het inhuren van begeleiding via het persoonsgebonden budget (PGB) van uw kind.

Ouders zijn natuurlijk emotioneel betrokken bij hun kind, en dat is maar goed ook. Maar die emotionele betrokkenheid kan ook een barrière worden tussen ouders en school, en dat werkt alleen maar averechts. Probeer daarom op een rustige en open manier het gesprek aan te gaan.

Formele procedure

Het is veruit het beste om samen met de school tot een oplossing te komen. Maar soms lukt dat niet. In zulke gevallen kunnen ouders een klacht indienen bij het schoolbestuur. Iedere school moet volgens de wet een klachtenregeling hebben; daarin staat hoe een klacht ingediend kan worden.

Als het niet lukt om tot een oplossing te komen, kan het bestuur van de school in uitzonderlijke gevallen besluiten om het contract met de ouders op te zeggen. Het kind moet dan van school. In het handelingsplan hoort geregeld te zijn wat hiervoor de voorwaarden zijn. De Wet op het primair onderwijs (WPO) geeft regels voor een verwijderingsprocedure:

- Ouders moeten schriftelijk op de hoogte worden gesteld van het besluit om het kind van school te verwijderen.
- Het schoolbestuur moet zoeken naar een andere school voor het kind.

- Ouders kunnen bewaar maken tegen het besluit van het bestuur, op de manier die is aangegeven op pagina 11 en 12.

Als de school via een procedure wordt gedwongen om iets te doen, bijvoorbeeld het kind toch op school houden of de begeleiding aanpassen, is dat een lastige situatie. Het is moeilijk om mensen enthousiast te krijgen voor iets dat ze eigenlijk niet willen.

Niet tevreden over de AB-er?

Als u niet tevreden bent over de AB-er, dan gaat u eerst het gesprek met haar of hem aan en u probeert duidelijk te maken wat u anders had verwacht. Als er geen verbetering optreedt, kunt u contact opnemen met de teamleider van de Dienst Ambulante Begeleiding. Als u er niet uitkomt, kunt u ook voor deze problemen contact opnemen met de onderwijsconsulent.

U kunt ook overwegen naar een andere Dienst Ambulante Begeleiding te gaan.

Vanuit de praktijk: vragen en antwoorden*

Welk soort onderwijs?

Wat voor soort (regulier) onderwijs past in het algemeen het beste bij een doof of slechthorend kind (bijvoorbeeld Jenaplan, Montessori, klassikaal, vrije school)?

Antwoord: Dat is ook persoonsafhankelijk: het ene kind gedijt met structuur, het andere met vrijheid en uitdaging. Maar over het algemeen hebben auditief gehandicapte kinderen baat bij een overzichtelijke structuur, waarbij veel gevisualiseerd wordt. Op sommige scholen staat de mondelinge overdracht centraal of is er veel sprake van groepswork. Dit vraagt veel van kinderen met een auditieve handicap. Er wordt dan een groot beroep op het luisteren gedaan. Als er daarnaast ook sprake is van veel achtergrondlawaai, dan vraag je van het kind eigenlijk te veel. Belangrijk is dat de school openstaat voor de ondersteuning vanuit de Dienst Ambulante Begeleiding. Tegenwoordig zijn er op de reguliere scholen veel mogelijkheden om een gedifferentieerd onderwijsaanbod te verzorgen. Hierdoor is het mogelijk om kinderen op verschillende niveaus onderwijs te bieden en beter aan te sluiten bij de interesse van het kind, denk aan: adaptief onderwijs, zelfstandig werken, werken met weektaken. In zo'n situatie is het ook makkelijker voor RT-er of docent om het kind individueel aandacht te geven. Er worden dan meerdere kinderen of groepjes kinderen apart aangestuurd.

Wanneer regulier?

Naar welke criteria wordt gekeken om te bepalen of een leerling geschikt is voor regulier onderwijs?

Antwoord: Dat gebeurt vaak in overleg met de school of de gezinsbegeleiding: denk hierbij aan zelfredzaamheid, maar ook aan hulp kunnen vragen en ontvangen. En verder: kan uw kind zich, met of zonder tolk, redden qua communicatie? Kan hij omgaan met omgevingsgeluid tijdens de instructie? Hoeveel hoort uw kind en hoe duidelijk kan hij praten? Heeft uw kind een stabiele persoonlijkheid en een positief zelfbeeld? Hoe gaat uw kind om met het anders zijn? Is uw kind sociaal vaardig en weerbaar en in staat eventuele kennisleemtes makkelijk op te vullen? Is uw kind zelf goed gemotiveerd en kan hij met een zekere mate van isolement omgaan? Veel is natuurlijk afhankelijk van het klimaat op de school: mag uw kind daar anders zijn?

Ondersteuning bij lezen

Ik heb begrepen dat dove kinderen veelal problemen hebben met leren lezen. Welke (extra) ondersteuning wordt aan de leerling gegeven?

Antwoord: Ondersteuning op het gebied van lezen kan op verschillende manieren gegeven worden. Wanneer dove of slechthorende kinderen problemen hebben met lezen komen die vaak voort uit de voor hen beperkte toegankelijkheid van de gesproken taal en de daarmee samenhangende (gesproken) taal- en informatieachterstand. Daardoor is ook spellend leren lezen moeilijk: ze kennen de bijbehorende klanken meestal niet. Het is belangrijk dat de ondersteuning daarvan uitgaat. Het kind kan van de RT-er extra oefeningen krijgen en preteaching, voorafgaand aan het klassikaal lezen. Indien nodig worden bij alle klanken de klankgebaren aangeleerd, omdat het handalfabet niet altijd correspondeert met de klanken in de Nederlandse taal. Al snel wordt overgegaan op het handalfabet, uitspreken van de klank, en dan het gebaar erbij. In de eerste periode wordt elk woord met een plaatje erbij aangeleerd. Verder kan er tijdens het klassikaal lezen getolkt worden, de tolk zit dan schuin naast het lezende kind. Uiteraard is goed woordenschatonderwijs belangrijk: veel aanbod, veel oefenen en veel herhalen. Deze leerlingen hebben ook uitleg nodig over moeilijk

---

* Een deel van deze vragen en antwoorden kwam naar voren op de informatiedag van de CG-raad die op 2 april 2009 in Lunteren werd gehouden: *Het kan! Met een rugzak.*

taalgebruik (bijvoorbeeld figuurlijk taalgebruik of grammaticaal ingewikkelde zinnen): ook dat moet geoefend worden.

Veel (en dus ook thuis) lezen is een belangrijke voorwaarde bij het verder ontwikkelen van de leesvaardigheid. Door herhaaldelijk dezelfde teksten te lezen, krijgen kinderen grip op de tekst. Het blijft belangrijk om ook als ouder met het kind in gesprek te blijven over de wereld om hem heen: betrek uw kind daarbij en leg uit.

Als het om toegankelijk leesmateriaal gaat, kunnen ouders en begeleiders zich ook wenden tot de FODOK voor brochures over leesbevordering, de FODOK-keuzelijsten (www.fodok-keuzelijst.nl; titels van toegankelijke boeken, op diverse ingangen te zoeken) en de in samenwerking met Van Tricht uitgeverij uitgegeven Troef-reeks (boeken voor o.a. dove jongeren; www.vantricht.nl).

Uitbreiding aantal dagen regulier onderwijs

Hoe verloopt de ondersteuning wanneer je kind naar 2, naar 3, naar 4 en uiteindelijk naar 5 dagen per week regulier gaat?

Antwoord: Dit is afhankelijk van waar het kind ingeschreven staat, bij de doven- of slechthorendenschool (bij sociale integratie) of bij een reguliere school. Welke diensten de Ambulante Begeleiding aanbiedt is afhankelijk van die inschrijving.

Extra toetsen?

Krijgt een dove of slechthorende leerling extra toetsen in het regulier onderwijs? Zo ja welke toetsen en wie neemt ze af?

Antwoord: Daar wordt verschillend mee omgegaan. De AB-er kan de gebruikelijke toetsen op een ander moment, individueel, afnemen (dus niet in de klas), met ondersteuning van gebaren en in aangepast tempo. Daarmee wordt vaak een reëler beeld van het niveau van de leerling gekregen. Die reguliere toetsen worden afgenomen, omdat er eigenlijk geen speciale toetsen zijn ontwikkeld om de leervorderingen voor dove kinderen bij te houden. De toetsresultaten worden gebruikt om te kijken wat de leervorderingen zijn voor de leerling zelf. Er wordt dan meestal niet vergeleken met de resultaten van klasgenoten. De uitkomsten van de toetsen worden gebruikt om te bepalen op welke specifieke onderdelen het kind extra ondersteuning nodig heeft.

Bij spelling kan bijvoorbeeld wel de CITO-toets worden afgenomen, maar dan volgens een methode met visuele dictees, ondersteund door vingerspelling en gebaren. Vaak kan die ondersteuning geleidelijk afgebouwd worden. Bij het toetsen van begrijpend lezen kunnen de verhaalstukjes worden voorgelezen in Nederlandse Gebarentaal.

Extra lesmateriaal?

Krijgt de dove of slechthorende leerling extra of ander lesmateriaal?

Antwoord: Soms is dat inderdaad nodig. Dit extra materiaal kan dan betaald worden uit het budget voor materialen. Voor beginnend lezen worden soms extra leesboeken aangeschaft, om dove en slechthorende leerlingen meer oefening te bieden.

Als een leerling achterop raakt bij klasgenoten, wordt er meestal meer aan preteaching gedaan door de RT-er. Soms wordt ook gekozen voor een meer bloksgewijze behandeling: één onderdeel tegelijk, in plaats van meerdere.

Solo-apparatuur

Op welke momenten wordt solo-apparatuur ingezet? En krijgen de leerkrachten instructie daarover?

Antwoord: Solo-apparatuur wordt ingezet op momenten dat de leerkracht instructie geeft, bij het voorlezen, in de kring, bij de televisie. Solo-apparatuur kan ook op tafel gezet worden als in een groepje gewerkt wordt. Kinderen zoeken vaak zelf uit of moeten gestimuleerd worden zelf uit te zoeken welke momenten zij prettig vinden. De instructie voor het werken met solo-apparatuur wordt gegeven door het audiologisch centrum, veelal in overleg met de AB-er.

Bijles in de thuissituatie

Ouders hebben iemand ingehuurd om bijles/remedial teaching te verzorgen in de thuis-situatie. Zij willen dat deze persoon ook binnen de school ingezet wordt, gefinancierd vanuit de rugzak. Kan dat? Mag de school vanuit het rugzakje huiswerkbegeleiding betalen? Mag een school (een deel van) het rugzakje aan een extern instituut of zelfstandig werkende orthopedagoog, psycholoog, therapeut, coach overdragen zodat deze, met instemming van de ouders, de benodigde extra hulp gaat verlenen?

Antwoord: Deskundigen van buiten inzetten kan in overleg met alle betrokken partijen. De school zal dan een afweging moeten maken of ze diegene in dienst van de school aanstellen met alle personele verplichtingen tot gevolg of dat zij deze begeleider door middel van declaratie zullen betalen.

Ziekte van de leerkracht

Als een leerkracht binnen de school ziek is, wordt de RT-er van mijn kind ingezet voor vervanging. Zodat er vaak uitval is van de specifieke begeleiding. Kan dit?

Antwoord: Dit kan niet, want de rugzak is leerlinggebonden financiering en het handelingsplan is leidend. Er zijn voorzieningen om bij langdurige ziekte vervanging te regelen (vervangingsfonds). Soms komt het toch voor en vinden ouders en school een oplossing die voor een korte termijn redelijk is.

Ziekte RT-er

De RT-er van de school die voor een deel de begeleiding vanuit de rugzak verzorgt is langdurig ziek. Maar er is geen vervanging vanuit de school mogelijk.

Antwoord: Dan moet gezocht worden naar mogelijkheden om begeleiding in te kopen, want de rugzak is leerlinggebonden financiering en de leerling heeft een indicatie gekregen, omdat hij zonder extra begeleiding het reguliere onderwijs niet aan zal kunnen.

Materiaal of personeel?

Mag het materiële deel van de rugzak bijvoorbeeld voor personeel worden ingezet of omgekeerd?

Antwoord: Ouders en school moeten hierover overleggen en de afspraken hierover opnemen in het handelingsplan.

Kunnen ouders betaald worden uit de rugzak?

Kunnen ouders een deel van het rugzakgeld vragen voor begeleiding die zij bieden aan het kind?

Antwoord: Nee, ouders zelf kunnen niet vanuit de rugzak betaald worden.

De school doet niets

Geld van het rugzakje wordt wel geïnd door de school maar er wordt niets voor gedaan. Wat kan hieraan worden gedaan?

Antwoord: Goed overleg met de school, steun vragen van de ambulante begeleider, evt. onderwijsconsulent inschakelen. Gebruik maken van een klachtenregeling. Evt. naar de rechter of de Inspectie inschakelen

Onvoldoende ambulante begeleiding

Soms wordt maandenlang geen AB geleverd, soms om onduidelijke redenen, soms vanwege gebrek aan personeel. De Dienst Ambulante Begeleiding wordt echter wel betaald en levert dus niets. Moet het geld voor AB dan niet naar de school waar het kind is ingeschreven, zodat deze elders de benodigde deskundigheid kan inkopen?

Antwoord: Ja, want de rugzak is leerlinggebonden financiering. Wat betaald is, moet geleverd worden, evt. met terugwerkende kracht. Het is een onderdeel van de totale lump sum en het kan evt. overgeheveld worden naar een ander REC of naar de school,

die hier dan de specialistische deskundigheid voor kan inkopen. Ook weer in overleg met de ouders.

Wie is de eigenaar?

Van wie zijn de middelen die uit de rugzak zijn aangeschaft?

Antwoord: Het zijn middelen van de school, maar ze zijn betaald uit de leerlinggebonden financiering om onderwijs aan te passen. Dit kunnen materialen zijn, maar het kan ook in de vorm van extra begeleidingstijd voor de leerling of professionalisering van de leerkracht(en).

Verandering school

Een kind met een rugzakje verandert van school tijdens het schooljaar. Gaat de rugzak dan mee?

Antwoord: Formeel blijft de leerlinggebonden financiering tot het einde van het schooljaar bij de school. Soms is ook duidelijk dat de school personele verplichtingen is aangegaan en is er geen ruimte meer. Maar het is leerlinggebonden financiering en vanuit de school is overdracht van middelen toegestaan en vaak ook mogelijk. Zeker voor het deel van de rugzak waar geen verplichtingen voor zijn aangegaan, geldt dat deze middelen kunnen worden overgedragen. De ontvangende school neemt dan de zorg over. De materialen van een rugzakleerling zijn in principe van de school. Deze kunnen ingezet worden voor andere leerlingen met een zorgbehoefte. Maar over specifiek aangeschafte middelen worden afspraken gemaakt door de betrokken scholen en de ouders. Aangepast meubilair, via het UWV aangevraagd, verhuist wel mee.

Verantwoording school

De school moet via het handelingsplan verantwoording afleggen over de besteding van middelen. Tot hoever moet deze verantwoording gaan?

Antwoord: Het handelingsplan is een overeenkomst met de ouders voor elk schooljaar, ook over de manier waarop de rugzak wordt ingezet. Het is een verantwoording op hoofdlijnen.

Middelen nog niet op

De rugzakmiddelen van een schooljaar zijn nog niet allemaal besteed. Moeten deze dan worden toegevoegd aan de rugzakmiddelen voor het nieuwe schooljaar? Of, met andere woorden: wat moet er gebeuren met de rugzakmiddelen die niet zijn besteed?

Antwoord: Het schoolbestuur is niet verplicht om de eventueel resterende middelen over te dragen naar het volgend boekingsjaar. De eventuele resterende middelen kunnen worden toegevoegd aan de algemene reserve.

Verantwoording inzet rugzakmiddelen

Hoe moet een school de inzet van rugzakmiddelen verantwoorden, naar ouders, inspectie, accountant?

Antwoord: Het schoolbestuur draagt er zorg voor dat de besteding van de middelen op correcte wijze in de personele en materiële begroting wordt opgenomen en in de uitputting wordt verantwoord. Dit gebeurt niet op leerlingniveau.

Middels de jaarrekening (EFJ) en het bestuursverslag wordt hiervoor richting CFI verantwoording afgelegd. Deze jaarrekening dient vergezeld te zijn van een goedkeurende accountantsverklaring. De accountant let met name op rechtmatige besteding.

Kloppen de bestede uren?

De schooldirectie geeft aan hoeveel keer RT-momenten er besteed kunnen worden per week. De directie krijgt deze in een aantal uren door vanuit het algemene bestuur waaronder heel veel scholen vallen. Zelf heb ik de bedragen vanaf de website 50tien-

oudersenrugzak.nl in gedachten. Hoe kan ik beoordelen of de te besteden uren kloppen met het bedrag?

Antwoord: U kunt van de school vragen dit inzichtelijk te maken. Hoeveel kost een uur remedial teaching, een docent of een klassenassistent? En hoeveel is een RT-moment, vaak is dit geen uur achter elkaar en zou het kind nogmaals extra begeleiding kunnen krijgen. Overigens behoren voorbereidingstijd, relevante cursussen en vergadertijd van de RT-er ook tot de toegekende uren.

Geld voor klassenverkleining

Geld voor de rugzak is gebruikt voor klassenverkleining en dit is meegedeeld aan de betrokken ouders. Mag dit?

Antwoord: Het is leerlinggebonden financiering. Verantwoording van de besteding van de rugzak is een onderdeel van het handelingsplan. Wat is het doel van de klassenverkleining voor de rugzakleerling? Is er overeenstemming over tussen de ouders en de school? Dan moet in het handelingsplan opgenomen zijn dat een percentage gebruikt wordt voor klassenverkleining. Het handelingsplan is een overeenkomst voor een jaar. Dus in een evaluatie moet dit aspect weer aan de orde komen.

Logopedie

Wij willen logopedie binnen de school regelen, maar dit bekostigen vanuit de ziektekostenverzekering. De ziektekostenverzekering wil logopedie vergoeden en vanuit de reguliere school mag de logopediste een kamer gebruiken, maar nu is de logopediste gebonden aan afspraken vanuit de 'kring van logopedisten' in onze woonplaats.

Antwoord: (Zie ook p. 14) In bijzondere gevallen is het mogelijk dat de logopedie in de school wordt gegeven. De school dient dan te zorgen voor een werkomgeving die voldoet aan de eisen van de zorgverzekeraar. Niet alle zorgverzekeraars gaan akkoord met deze regeling: ze willen geen financiering van een onderwijsvoorziening met zorggelden.

Logopedie op school is eigenlijk een grijs gebied voor logopedisten. Vroeger ging een kind met een ernstiger stoornis naar het speciaal onderwijs en daar kreeg het logopedie op school. Sinds de mogelijkheid van de rugzak moeten logopedisten opeens kinderen in hun praktijk behandelen die voorheen logopedie kregen op de cluster 2-scholen. Omdat logopedie voor deze kinderen veel intensiever is en langduriger, komt steeds vaker de vraag of logopedie niet op school geregeld kan worden. De landelijke vereniging van logopedisten heeft zich met deze vraag beziggehouden en stelde aanvankelijk dat behandelen op school mag, maar heeft dat vervolgens weer ingetrokken omdat sommige logopedisten zich dan echt op een school gaan vestigen. En dat is concurrentievervalsing. De logopedisten hoeven dan immers vaak geen ruimte meer te huren/betalen. En daarnaast komen alle kinderen die op die school logopedie moeten krijgen naar die logopediste, terwijl ze misschien in een andere praktijk behandeld werden. Daarmee is het probleem van rugzakkinderen niet opgelost. Zij zitten in het regulier onderwijs, hebben intensieve en langdurige logopedie nodig en vaak is het wenselijk om die wel op school te geven. Zo zijn er nu logopedisten die wel op school behandelen, maar dan alleen voor rugzakkinderen. De ene logopediste rekent dit als een gewone 'uitbehandeling' en dan wordt deze volledig vergoed door de verzekering. De andere logopediste laat de behandeling uit de rugzak betalen in overleg met school. Die laatste oplossing is niet wenselijk. Een groot deel van de rugzak gaat dan naar de logopedie en er blijft veel minder over voor de school om bv. remedial teaching te regelen. En verder wordt er zo niets meer vergoed door de verzekering, terwijl het kind daar wel recht op heeft. In het algemeen lukt goede logopedie op school alleen als: de logopediste bereid is op school te behandelen; de logopediste het aan haar eigen kwaliteitskring kan verantwoorden (zij doet dit bijvoorbeeld alleen voor deze rugzakkinderen); de verzekering in dit geval een 'uitbehandeling' vergoedt of twee behandelingen per week (die u dan combineert in één behandeling).

Nuttige websites en informatiematerialen

www.50tien-oudersenrugzak.nl/oudersenrugzak/

www.auris.nl/Home/Ambulantebegeleidingcluster2/Pages/default.aspx

www.cg-raad.nl

www.fodok.nl

www.fodok-keuzelijst.nl

www.foss-info.nl

www.kentalis.nl > onderwijs > ambulante begeleiding

www.minocw.nl of www.rijksoverheid.nl/#ref-minocw

www.onderwijsconsulenten.nl

www.orenomtehoren.nl

www.passendonderwijs.nl

www.simea.nl

www.stichtingrtg.nl

www.tolknet.nl

www.vanricht.nl

Brochure *Een school kiezen voor uw dove of ernstig slechthorende kind met of zonder CI*; te bestellen of te downloaden bij de FODOK

Dvd *Laat zien wie je bent!*; te bestellen bij de FOSS

Brochure *Ruggensteun bij de Rugzak*; te bestellen bij Ouders & Co, www.ouders.net > uitgaven > al onze producten > school en thuis

Brochure *Ziet de school het niet meer zitten? Informatie voor ouders van kinderen met een beperking over toelating, verwijzing en verwijdering*; te downloaden op www.50tien-oudersenrugzak.nl/oudersenrugzak/download/common/ziet-de-school-het-niet-meer-zitten--febr.-06-.pdf

Te bestellen bij de CG-Raad (Chronisch zieken en Gehandicapten Raad), www.cg-raad.nl/onze_leden/webwinkel.php:

- Werkmap en Brochure met goede voorbeelden *Natuurlijk welkom op school*
- Brochure *Met een rugzak naar school*
- Brochure *Een handelingsplan op school*

Een FODOK © uitgave 2010

In samenwerking met:

FOSS - Federatie van Ouders van Slechthorende kinderen en
van kinderen met Spraak-taalmoeilijkheden

www.foss-info.nl | foss@hetnet.nl | 030 - 234 06 63 | Postbus 14 - 3990 DA Houten

FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - *met of zonder CI*

www.fodok.nl | info@fodok.nl | 030 - 290 03 60 | Postbus 354 - 3990 GD Houten